

Pregledni rad

UDK 343.81:37

DOI 10.7251/SVR2020112V

EKONOMSKI ASPEKTI RADNOG ANGAŽOVANJA I STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA OSUĐENIH LICA ZA VREME IZDRŽAVANJA KAZNE ZATVORA

Prof. dr Dragan Vukasović, NUBL, Banja Luka
Prof. dr Aco Bobić, Ministarstvo pravde, Okružni zatvor u
Novom Sadu
Darko Martinov MA

Apstrakt: Pod osuđeničkom zajednicom podrazumevamo zatvorsku sredinu u kojoj osuđeni izdržavaju vremensku kaznu lišenja slobode. Rad kao svrsishodna delatnost je jedan od bitnih preduslova za resocijalizaciju osuđenih lica. Svrha rada je da osuđeni stekne, održi i poveća svoje radne sposobnosti, radne navike i stručno znanje kako bi mu se omogućili uslovi za uspešnu reintegraciju. U kazneno-popravnim ustanovama Republike Srbije, rad osuđenih lica se organizuje na poslovima od zajedničkog interesa za život i rad osuđenih lica. Pre uključivanja u sistem rada, obavezan je period obuke nakon kojeg osuđeno lice potpisuje izjavu da je obučeno za određeni posao. Radno angažovanje osuđenih lica za vreme izdržavanja zatvorske kazne je višedimenzionalno. Između ostalog, jako bitno je istaći i ekonomski efekat rada i rezultata rada pre svega što se tim procesom ostvaruje i novonastala dobit. Razlika ostvarenog prihoda pripada ustanovi i ta sredstva se ulažu u poboljšanje standarda i uslova boravka osuđenih lica u ustanovi. Iz napred navedenog nedvosmisleno se može zaključiti da radnim angažovanjem osuđenih lica, pored resocijalizacije, postizemo značajan ekonomski efekat koji je veoma bitan za nesmetano funkcionisanje zatvora.

Ključne reči: *osuđena lica, zatvor, radno angažovanje, resocijalizacija, ekonomski efekat*

1. UVOD

U procesu rada sa osuđenim licima, veoma važno je ustanoviti prirodu odvijanja procesa resocijalizacije i sagledati organizacione i lične faktore koji su bitni za efikasno upravljanje promenama u sferi tretma-

na, posebno posmatrajući ulogu rada i uposlenosti osuđenih lica, kao i ulogu obrazovanja i stručnog usavršavanja. Naime, treba istaci da se u penalnim ustanovama na izdržavanju kazne zatvora najviše nalazi mladih osuđenika koji nemaju predhodno radno iskustvo, kao i stecene radne navike. Iz tog razloga rad sa ovom populacijom je otežan i zaposleni u zatvorima moraju uložiti maksimalno napora kako bi ova lica animirala u smislu radnog angažovanja i njihovoj obuci na usvajanju novih radnih veština koje su im neophodne za izvršavanje radnih zadataka. U prilog ovom treba istaći da po Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije osuđena lica imaju pravo na rad, ali ne i obavezu da rade. Ucestvujući u procesu proizvodnje ostvarila bi se određena dobit koja bi u svakom slučaju bila plasirana u standard osuđeničke populacije, a deo zarade išao bi i samom osuđeniku kao vid naknade za rad. Ako se ima u vidu da naš pravosudni sistem prolazi kroz fazu transformacije u oblasti izvršenja krivičnih sankcija, u kojoj se akcenat stavlja na poštovanje ljudskih prava, neophodno je uvesti i nove norme ponašanja zaposlenih u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija prema osuđenicima, posebno u sferi radnog angažovanja i stručnog osposobljavanja (Bobić, 2012).

Polazeći od savremenih dostignuća, nauka koje vrše istraživanja u ovoj oblasti (psihologija, sociologija, defektologija, pedagogija, penologija, penološka andragogija...), obradom ovako naslovljene teme dolazimo do informacije koja će moći da se primeni kod upravljanja promenama u sistemu rada sa osuđenim licima. Posebno akcenat je stavljen na ekonomsku opravdanost rada osuđenih lica i sticanja radnih veština za obavljanje neophodnih radnih zadataka.

2. ZATVORSKA (OSUĐENIČKA) ZAJEDNICA

Pod osuđeničkom zajednicom podrazumevamo zatvorsku sredinu u kojoj osuđeni izdržavaju vremensku kaznu lišenja slobode.¹ Ona je pre svega specifična sredina organizovana kao životna i radna zajednica u kojoj se odvija proces prevaspitanja i resocijalizacije. Tu se sprovodi veoma složen postupak integracije osuđenika s različitim karakternim osobinama i sklonostima, socijalno neprilagođenih lica, ograničenih sloboda i posebnih vrednosnih stavova koji su u suprotnosti sa ograničava-

---

¹ Pravo postoji samo u društvu, pa proizilazi da su sve njegove pojave - društvene pojave, pojave društva; što se ne može tvrditi i obrnuto: da su sve društvene pojave i pravne pojave. Dio društva čini pravo, pravne pojave, među njima i pojava ostvarivanja prava, koja je, kao takva, društvena pojava, sa nizom elemenata unutar sebe, svakako pravnih elemenata. Blagojević, S.: *Pravo i stvarnost*, Beograd, 1995, str.97. Vidi: Briga države za pozitivnu, posebno fizičku dobrobit građana, u: fon Humbolt, V.: *Ideje za pokušaj određivanja granica delotvornosti države*, Novi Sad, 1991, str.19 - 45.

jućim normama života. Tako heterogen kolektiv, različitih karakternih, starosnih, obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih obeležja, predstavlja dinamičku sredinu, sa čestim fluktuacijama, unutrašnjim spontano organizovanim grupama, strukturom i hijerarhijom koje ograničavaju strogi zatvorski šabloni pojedinačnih i grupnih ambicija. U takvoj zajednici nužno se pojavljuju konflikti između osuđenika i zatvorskog osoblja i između samih osuđenika koji se mogu manifestovati u raznim oblicima. Uz to i težnja za statusom i nametanjem autoriteta u zajednici od strane osuđenika podstiče ionako dezintegrativne tenzije koje otežavaju prevaspitnu i rehabilitacionu funkciju.²

Obično se zatvorska zajednica izučava kao kriminogena sredina sa svim aspektima negativnog uticaja što je pojednostavljen postupak, a naročito njegova revalorizacija pojave recidivizma u postpenalnom periodu (Wilde, 1967). Mnogi sociolozi i psiholozi ukazuju na važnost mnogih drugih elemenata, na nepovoljnosti odnosa i uslova izdržavanja kazne kao prepreku resocijalizaciji, od kojih je kriminogeni uticaj drugih samo jedan od brojnih činilaca koji utiču na povratništvo, odnosno neuspeh tretmana i mera prevaspitanja. Takva sredina je, uprkos svemu, česta inspiracija za ozbiljna literarna dela, lično literarno uzdizanje, promišljanje, strategiju dolaženja na vlast i projektovanje budućnosti jedne zemlje, kao i mesto gde su nastali biseri svetske književnosti, teologije i mnoga druga naučna dela (Popov, 1994: 55-72).

Ispitivanje efikasnosti kazne lišenja slobode trebalo bi ubuduće da se zasniva ne samo na recidivizmu, kao pokazatelju uspeha, odnosno neuspeha resocijalizacije, već i na ispitivanje karakteristika zatvoreničkog sistema i različite uključenosti pojedinih zatvorenika u ovaj sistem, posebno u sferi tretmana kroz radno angažovanje (Skinns, 1990: 77; Wotton, 1973; McIvor, 1990).

---

2 Posebni osvrt na: Radoman, M.: *Penologija i sistem izvršenja krivičnih sankcija*, Pravni fakultet, Novi Sad - Beograd, 2003; Zbornik radova, *Teorijski i praktični problemi jugoslovenskog kaznenog zakonodavstva*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1996, članak: Subotić, D.: Kazna lišenja slobode sa posebnim osvrtom na ukidanje smrtne kazne, str.26 - 32; Mrvić, N. ; Đorđević, Đ.: *Mogućnosti reformisanja jugoslovenskog sistema krivičnih sankcija*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, god. XXI, br.1 - 2, Beograd, 1992, str.7 - 33; Lazarević, LJ.: *Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo*, Sistem krivičnih sankcija, 1987, br.2, str.34; Čejović, B.: *Sistem krivičnih sankcija i budući razvoj jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva*, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1989, br.4, str.38.

3. OBRAZOVANJE OSUĐENIH LICA

Obrazovanje osuđenih lica je zasnovano na pozitivnoj motivaciji osuđenih. Različite kategorije osuđenih lica su i različito sposobne i motivisane za obrazovanje. Najveći otpor obrazovanju u procesu tretmana ispoljavaju psihopatski strukturirane ličnosti kao i osuđenici koji čine grupaciju iz neformalnog osuđeničkog sistema. Cilj stručnog obrazovanja je da se osuđenik posle izdržane kazne vrati u novu sredinu, kao osoba koja ima uslova da se bavi nekim redovnim zanimanjem, a ne da bude „prinuđen“ da se vrati kriminalnoj orijentaciji.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske omogućava da osuđena lica imaju pravo na obrazovanje, kao i nastavak školovanja, ako to zaslužuju svojim radom i ponašanjem.

U Evropskim zatvorskim pravilima, ističe se neophodnost da svaka kaznena ustanova treba da organizuje iscrpan program obrazovanja kako bi se pružila mogućnost svim osuđenicima da udovolje barem nekim od svojih individualnih obrazovnih potreba i težnji. Ovakvi programi treba da unaprede mogućnosti uspešnog ponovnog uključivanja u društvo, razvoj moralnih stavova osuđenika i njihovog samopoštovanja. Posebnu pažnju kazneno-popravna ustanova treba da posveti obrazovanju mlađih osuđenika i onih sa posebnim kulturnim i etničkim potrebama. Naročito je izražena potreba za obrazovanjem pojedinih kategorija osuđenika, na primer nepismenih. U Evropskim zatvorskim pravilima se dalje ističe da svaka kazneno-popravna institucija mora imati svoju biblioteku koju će koristiti sve kategorije osuđenika, prikladno opremljenu sa širokim izborom zabavne i obrazovne literature, a osuđenike treba što više ohrabrivati da je koriste. Gde god je to moguće zatvorske biblioteke treba organizovati u saradnji sa gradskim bibliotekama (Evropska zatvorska pravila-Savet Evrope, str. 15).

Podatak da je 76,8% (59,6% i 17,2%) ispitanika pokazalo veliku spremnost za obrazovanjem³ i stručnim usavršavanjem ohrabruje i jasno pokazuje da ova populacija tokom izdržavanja kazne želi da ovlada novim veštinama i znanjima koja im mogu biti od koristi po izlasku iz zatvora. Svojim zalaganjem i aktivnim učešćem u procesu sopstvene resocijalizacije, ostvariće i bolju poziciju u ustanovi koja će im doneti niz pogodnosti tokom izdržavanja kazne. Svega 8,9% ispitanika uopšte nije spremno da se obrazuje i stručno usavršava što je zanimljiv podatak i poka-

---

3 Obratiti pažnju na: “... Pravo na osnovno i srednje obrazovanje koje se shodno mogućnostima organizuje u zavodima, s tim što upravnik zavoda može da odobri i vanredno školovanje o trošku samog osuđenog...” Jovašević, D.: navedeno delo, str. 471.

zuje da mali broj ispitanika nije spreman da iskoristi priliku koja im se nudi tokom njihove resocijalizacije (Bobić, 2012).

4. RAD KAO OBLIK TRETMANA

Rad⁴ kao svrsishodna delatnost je jedan od bitnih preduslova za resocijalizaciju osuđenih lica. Svrha rada je da osuđeni stekne, održi i poveća svoje radne sposobnosti, radne navike i stručno znanje kako bi mu se omogućili uslovi za uspešnu reintegraciju. U okviru izvršenja programa postupanja, osuđeni je obavezan da izvršava radne zadatke i obaveze (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, "Sl.glasnik RS, br.55/2104", čl.98 st. 1 i 2). Shvatanje o radu kao faktoru prevaspitanja poklapa se sa uvođenjem koncepcije resocijalizacije osuđenih lica, a odnosi se na korisne elemente radne aktivnosti. Pre svega, vaspitni karakter rada ogleđa se u sledećem: 1) sve karakterne osobine mogu se upotrebom i vežbanjem, jednom rečju radom, menjati i razvijati, 2) rad je izvor samopregora i energičnosti, 3) rad je izvor urednosti i samodiscipline, 4) rad je izvor pozitivnosti i konstruktivnosti, 5) rad je izvor kritičnosti, 6) rad povećava ličnu moć i ostvarivanje ličnosti, 7) rad poboljšava opšte psihofizičke sposobnosti (Radoman, 2003: 180).

S druge strane, mogli bismo radu pripisati i druge vaspitne i terapijske efekte, kao na primer: osećanje za zajedničku aktivnost, budući da se radno angažovanje ne odvija izolovano; osećanje solidarnosti; smisao za organizaciju i planiranje, navika da se svakodnevno radi određen broj časova; poštovanje radne discipline, poštovanje autoriteta pretpostavljenih instruktora; želja da se usvoje nova znanja; sklonost da se posao uradi kvalitetno i na vreme, itd. Radno angažovanje treba da izgradi navike, zato ono iziskuje izbegavanje sile kao metoda, ali i principa da ekonomski interes ustanove ne bude iznad interesa prevaspitanja. Radi povećanja efekata primene, ovaj tretman pretpostavlja naknadu za rad, koja mora biti odgovarajuća, što je veoma važno u psihološkom smislu radi potkrepljivanja motiva (Bobić, 2012).

U kazneno-popravnim ustanovama Republike Srbije, rad osuđenih lica se organizuje u Privrednim jedinicama, a na poslovima od zajedničkog interesa za život i rad osuđenih lica. Pre uključivanja u sistem rada obavezan je period obuke nakon kojeg osuđeno lice potpisuje

izjavu da je obučeno za određeni posao, i kojom potvrđuje svoj pristanak da bude radno angažovan. Radno vreme osuđenih lica iznosi 40

---

4 „Rad osuđenog je sastavni deo programa postupanja” Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, "Sl.glasnik RS, br.55/2104”

časova sedmično. Osuđena lica imaju pravo za naknadu za svoj rad, i osnovica za obračun mesečne naknade iznosi 20% od najniže cene rada u Republici Srbiji. Prema vrsti posla, naknada se utvrđuje kategorizacijom svih poslova i radnih zadataka na kojima rade osuđena lica. Prema kategorizaciji poslova i radnih zadataka, utvrđuju se i koeficijenti po osnovu stručne spreme. Rukovodilac ustanove donosi akt o sistematizaciji radnih mesta za osuđena lica, u kojoj je za svako mesto utvrđena kategorija. Osuđena lica imaju pravo na godišnji odmor, čije je trajanje utvrđeno zakonom, u zavisnosti od dužine kazne i vremena radnog angažovanja.

Radno angažovanje osuđenika se vrši na osnovu sistematizacije radnih mesta. Povremeno angažovanje osuđenika se vrši na način da privredna jedinica svoje potrebe za radnom snagom dostavlja službi za tretman. Postoji i mogućnost angažovanja osuđenih lica prema trećim licima, na način da fizičko ili pravno lice sklopi ugovor sa Privrednom jedinicom, kojim se reguliše opis poslova, trajanje posla, mere zaštite na radu, i dr. Ugovorom se reguliše naknada za izvršene poslove koja se uplaćuje na račun Privredne jedinice. Za realizaciju radnog tretmana važan je odabir odgovarajućeg radnog angažmana, što podrazumeva prilagođenost radnih obaveza fizičkim, psihičkim i zdravstvenim sposobnostima osuđenika, njegovim stručnim sposobnostima i ličnim sklonostima.

Evropska zatvorska pravila preporučuju da će se radu u zatvoru pristupati kao pozitivnom sistemu zatvorskog režima, i nikada se neće koristiti kao kazna. Koliko god je moguće, radom će se održavati ili povećavati sposobnost osuđenika da zarade za život po izlasku iz zatvora. Uprava zatvora će omogućiti rad zatvorenika samostalno ili u saradnji sa privatnim ugovaračima, unutar, ili izvan zatvora (Evropska zatvorska pravila-Savet Evrope, str. 13) .

Stručni instruktori imaju veliku ulogu u osposobljavanju osuđenika za rad i njihovom ovladavanju odgovarajućim veštinama. U toku ovog istraživanja, ispitanici nisu jasno rekli kakva je uloga stručnih instruktora u njihovom tretmanu, a jedan od bitnih razloga za to jeste i činjenica da veliki deo osuđeničke populacije nije radno angažovan što sigurno u velikoj meri usporava proces resocijalizacije. Činjenica, da 68,5% ispitanika smatra da je **“sistem radnog angažovanja osuđenika loš i da ga treba menjati”** (Bobić, 2012), jasno ukazuje na organizacione probleme radnog angažovanja. Pre svega trebalo bi obezbediti širi spektar poslova kako bi mnogi osuđenici, srazmerno svojim psihofizičkim osobinama, mogli da aktivno učestvuju u ovom vidu programa postupanja i samim tim na najbolji način u sopstvenoj resocijalizaciji. Pored toga, tokom svog radnog angažovanja, osuđena lica bi mogla ostvariti i

određenu finansijsku zaradu uz pomoć koje bi mogli kupiti i elementarne stvari potrebne za život u zatvoru. Postizanje ekonomske koristi od rada osuđenih ne sme štetiti ostvarenju svrhe tog rada (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, ‘Sl.glasnik RS, br.55/2104’).

Rad kao svrsishodna delatnost doprinosi uspešnijoj resocijalizaciji jer se radom stiču određene navike i veštine koje osuđenici, nakon izdržane kazne, mogu primeniti na slobodi. Pre svega, rad ima vaspitni karakter koji pokazuje da se neke osobine radom i uvežbavanjem mogu promeniti. Od ukupnog broja ispitanika koji se nalaze na izdržavanju kazne u ustanovama gde je vršeno istraživanje 55,7% je radno angažovano, a 37,5% ispitanika ne koristi ovaj vid tretmana kao sopstvenu resocijalizaciju. Istraživanje je potvrdilo da radno angažovana lica imaju objektivniji stav prema krivičnom delu i da su svesniji svoje krivice zbog koje su u zatvoru, u odnosu na one koji nisu radno angažovani i to 60,3% prema 41,2%. Radno angažovanje osuđenika za vreme izdržavanja kazne ima pozitivnu povezanost sa stavom o vrednosti tretmana koji se prema njima primenjuje, a među ispitanicima koji su radno angažovani prevladava, statistički, pozitivan odnos prema zadovoljstvu uslovima i odnosima u zatvoru, (35,9% prema 28,1%). Potreba za radnim angažovanjem osuđenika u zatvorskim ustanovama je veoma izražena i objektivno nije moguće zadovoljiti ovu vrstu tretmana. Iz tog razloga neophodno je omogućiti radno angažovanje osuđenika u drugim ustanovama van zatvora, jer prema radno angažovanim licima tretman se uspešno primenjuje, što doprinosi njihovoj bržoj resocijalizaciji (Bobić, 2012).

Radno mesto osuđenom licu određuje se prema stručnoj osposobljenosti, radnom iskustvu, zdravstvenom stanju i potrebama za radnim angažovanjem, a u saradnji sa Službom za obuku i upošljavanje na bazi odluke upravnika o tretmanu u užem smislu (isto).

5. OKUPACIONA I RADNA TERAPIJA

Radna terapija označava aktivnost pretežno jednostavnog mehaničkog karaktera. Okupaciona terapija prednost daje individualnom pristupu i poštovanju osuđenikove ili bolesnikove sklonosti izvan isključivo fizičke i korisne delatnosti (Bošković, 2002). Rekreativna terapija obično obuhvata sportske i kulturno-zabavne aktivnosti koje imaju rekreativni ili relaksirajući efekat. Mi smo u prethodnom tekstu ukazali na terapijske učinke rada, tako da isti principi važe i ovde, iako sadržaj radnih aktivnosti nije istovetan (Radoman, 2003:184). Okupacione aktivnosti i radna terapija uglavnom se organizuju za osuđena lica koja zbog

umanjenih psihofizičkih sposobnosti nisu u mogućnosti da se uključe u proizvodni rad. U početku, one imaju funkciju da okupiraju pažnju osuđenika ili pacijenata kako bi zaboravio na svoje probleme, i iz stanja povučenosti počeo da ispoljava interesovanje za stvari i pojave oko sebe. Zato je pogrešno radnu terapiju izjednačavati sa proizvodnim radom osuđenih lica. Ali i kada je u pitanju okupaciona i radna terapija postavlja se pitanje da li rad u ovim aktivnostima treba materijalno nagrađivati. Prema mišljenju nekih autora, prilikom okupacionih aktivnosti treba poštovati tri principa: prvo, rad mora biti nagrađen, drugo, mora biti jasno određen socijalni okvir okupacionoterapijske aktivnosti; i treće, rad ne sme biti prilika za bilo kakvu diskriminaciju

UMJESTO ZAKLJUČKA

Kao što je već istaknuto, radno angažovanje osuđenih lica za vreme izdržavanja zatvorske kazne je višedimenzionalno. Između ostalog, jako bitno je istaći i ekonomski efekat rada i rezultata rada pre svega što se tim procesom ostvaruje i novonastala dobit. Međutim, u tom procesu rada mora se voditi računa da je rad svrsishodan i ne sme biti ponižavajući. Vrsta posla se određuje prema psihičkim i fizičkim sposobnostima, stručnim kvalifikacijama, izraženom željom osuđenog i prema mogućnostima zavoda. Osuđeni se može uposliti u zavodu i van zavoda, a o uposlenosti osuđenog vodi se posebna evidencija jer osuđenom tokom rada pripada i određena materijalna naknada. Razlika ostvarenog prihвата pripada ustanovi i ta sredstva se ulažu u poboljšanje standard i uslova boravka osuđenih lica u ustanovi. Naime, troškove boravka osuđenog u ustanovi snosi država i ta sredstva su veoma velika. Pre svega neophodno je omogućiti adekvatne uslove boravka i izdržavanja kazne, a tu pre svega spade ishrana osuđenika, smeštaj, higijenski uslovi, zdravstvenu zaštitu, garderoba, održavanje objekta i slično. Imajući u vidu da se naša država nalazi u procesu tranzicije, jasno je da u potpunosti država nije u mogućnosti izdvojiti neophodna sredstva pa je iz tog razloga neophodno naći dodatni izvor finansiranja troškova funkcionisanja zatvora i poboljšanja materijalnih uslova izdržavanja kazne. U tom delu veliku ulogu igra radno angažovanje osuđenih lica pri čemu se ostvaruje određena zarada koja je preko potrebna za funkcionisanje ustanove. Radno angažovanje osuđenih lica ogleda se u njihovim aktivnostima rada u raznim vidovima proizvodnje kao što je betonska galanterija, rad u metal-skim pogonima na proizvodnji poljoprivrednih mašina i delova za iste, drvnoj industriji, rad na farmama, ribnjacima, voćnacima, pogonu pre-

rade papira i kartonske ambalaže, pružanju raznih usluga trećim licima i slično. Sve proizvode i usluge ustanove plasiraju na tržište gde ostvaruju određenu dobit koju ulažu, pored standarda osuđeničke populacije, u poboljšanje sopstvene proizvodnje.

Iz napred navedenog, nedvosmisleno se može zaključiti da radnim angažovanjem osuđenih lica, pored resocijalizacije, postićemo značajan ekonomski efekat koji je veoma bitan za nesmetano funkcionisanje zatvora.

Da bi efekat radnog angažovanja bio na zavidnom nivou, neophodno je uraditi sledeće:

- Obezbediti veće radno angažovanje osuđenih lica koje bi doprinelo sticanju određenih radnih sposobnosti i navika, a finansijski efekti bi bili usmereni ka poboljšanju uslova izdržavanja kazne.
- Neophodno je izvršiti koordinaciju svih privrednih jedinica unutar sistema izvršenja krivičnih sankcija i povezivanja u jednu celinu kako bi se proces potreba proizvodnje i prodaje proizvoda zaokružio unutar sistema. Pored toga, neophodno je ostvariti dobre kontakte na lokalnom nivou sa ciljem da se veći broj osuđenika, kojim omogućava klasifikaciona grupa, uposli van ustanove, a ujedno obezbedi tržište za prodaju proizvoda nastalih u ustanovama.
- S obzirom da se u današnje vreme na tržištu proizvoda i usluga privredni subjekti pojavljuju putem tendera, sagledati mogućnost učešća na tenderima sa nekom jačom firmom u statusu strateškog partnera za određene proizvode i usluge koje ustanove mogu da pruže.
- Prateći tržišne zakone ponude i tražnje, menjati unutar sistema vrstu proizvoda i usluga kako bi se obezbedio opstanak na tržištu, a samim tim uposlenost osuđenih lica podigla na viši nivo što bi doprinelo njihovoj uspešnijoj resocijalizaciji.
- Da bi se sve ovo uspešno sprovelo, neophodno je uključiti stručnjaka iz ove oblasti na svim nivoima, a posebno dobre poznavaoce tržišnog poslovanja koji bi na osnovu trenutnog stanja u privredi dali prave smernice za rad i upošljavanje osuđenih lica.

ECONOMIC ASPECTS OF WORK ENGAGEMENT AND PROFESSIONAL TRAINING OF CONVICTED PERSONS DURING PUNISHMENT OF PRISON

Phd Dragan Vukasović

Phd Aco Bobić

Phd student Darko Martinov

Abstract: By convict community we mean a prison environment in which convicts serve a time sentence of imprisonment. Work as a purposeful activity is one of the most important preconditions for the resocialization of convicted persons. The purpose of the work is for the convict to acquire, maintain and increase working abilities, work habits and professional knowledge in order to provide conditions for successful reintegration. In penitentiary institutions of the Republic of Serbia, the work of convicted persons is organized on jobs of common interest for the life and work of convicted persons. Before joining the system of work, a training period is mandatory after which the convicted person signs a statement that he is trained for a certain job. The employment of convicted persons while serving a prison sentence is multidimensional. Among other things, it is very important to point out the economic effect of work and work results, especially since this process also generates new profits. The difference in the realized income belongs to the institution and these funds are invested in improving the standards and conditions of stay of convicted persons in the institution. It can be unequivocally concluded that by engaging convicts, in addition to re-socialization, we achieve a significant economic effect that is very important for the undisturbed functioning of the prison.

Key words: *convicted persons, imprisonment, employment, resocialization, economic effect*

LITERATURA:

1. Blagojević, S. (1995). *Pravo i stvarnost*, Beograd.
2. Bobić, A. (2012). *Društvene promene i zatvorska zajednica*. Novi Sad: Pinos, Matica srpska.
3. Bošković, Milo (2002). *Penologija*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet.
4. Popov, Ž (1994). Sunčani sat, Pisci u Mitrovačkoj kaznionici, u: *Sremska Mitrovica*, godina III, br. 4.
5. Radoman, M. (2003), *Penologija i sistem izvršenja krivičnih sankcija*. Novi Sad - Beograd: Pravni fakultet.
6. Humbolt, V. (1991). *Ideje za pokušaj određivanja granica delotvornosti države*, Novi Sad.
7. Wilde, O.: *The Profundis; Malcolm Braly, On the Yard /U krugu/F.Norman, Bang to Pights /Vapaj za pravilima/.*

8. Skinns, C.D. (1990). Community Service Practice, *The British Journal of Criminology*, Community Service Practice.

Ostali izvori

1. Evropska zatvorska pravila, Savet Evrope,
2. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, "Sl.glasnik RS, br.55/2104", čl.98 st. 1 i 2
3. Zbornik radova, *Teorijski i praktični problemi jugoslovenskog kaznenog zakonodavstva*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 1996, članak: Subotić, D.: Kazna lišenja slobode sa posebnim osvrtom na ukidanje smrtne kazne,